

Fryslân foar de Wyn

Lessons Learned

Endre Timár onderzoek - analyse - advies
contact@endretimar.nl
www.endretimar.nl
06 10 710 288

Inhoud

Voorwoord	3
1. Voorgeschiedenis	4
2. Fryslân Foar de Wyn	5
3. Procesbeschrijving	8
4. Lessons Learned	14
5. Bronnen	20

Bijlage:

Plan van Aanpak 'Fryslân foar de Wyn'

Colofon

Opdrachtgever: Jol Moors, Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)
Auteur: Endre Timár, zelfstandig onderzoeker
Opmaak: Wisselwerking | Vanessa Rutgers
Datum: 7 oktober 2015

Voorwoord

In de strijd tegen het broeikaseffect en de uitputting van fossiele bronnen heeft windenergie een onmisbaar groot potentieel. De ambitie om de Nederlandse energievoorziening te verduurzamen steunt dan ook in belangrijke mate op het uitbreiden en opschalen van windparken op land en in zee. Moderne windparken bestaan uit flinke aantallen krachtige molens. Hun zichtbaarheid, slagschaduw en geluid drukken een niet gering stempel op het landschap, de natuur en het wonen in de directe omgeving van de molens. De meeste provincies worstelen daarom in meer of mindere mate met de landelijke opgave om in 2020 zesduizend megawatt aan windenergie te realiseren. Met name de acceptatie van windparken door de lokale bevolking is een weerbarstige opgave, waar elk windproject zo zijn eigen aanpak voor heeft ontwikkeld.

Soms is de gevolgde aanpak zo innovatief en veelbelovend dat zij landelijke aandacht verdient. Het planproces Fryslân Foar de Wyn uit 2014 is daarvan een lichtend voorbeeld. Wat daar in essentie gebeurde is dat drie gedoodverfde opposanten - de windsector, de milieu- en natuurbeweging, en verontruste burgers - besloten om elkaar niet te bestrijden, maar juist samen te werken. Zij ontwierpen een transparant proces waarin de vernieuwing en uitbreiding van het Friese windmolenbestand van onderop gestalte kreeg. Het proces toont niet alleen de persoonlijke moed van de betrokken initiatiefnemers, maar bevat ook een aantal waardevolle lessen voor de rest van Nederland. De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) vond het daarom wenselijk dat deze lessen kort en krachtig op papier werden gezet. Deze rapportage is daarvan het resultaat. Doel van het rapport is dat andere windprojecten kunnen leren van Fryslân Foar de Wyn. Het rapport is daarom geen uitputtende en gedetailleerde beschrijving of evaluatie van het Friese planproces, maar concentreert zich op enkele rode draden, hoofdpunten en lessen.

Dit rapport is tot stand gekomen door de openhartige medewerking van Johannes Houtsma (Platform Duurzaam Fryslân), Hans van der Werf (Friese Milieufederatie), Albert Koers (Hou Fryslân Mooi), Anne Jochum de Vries (Adviesbureau Antea) en de provinciale ambtenaren Niels de Bruijn, Arjan Hoks en Thomas Ietswaart.

1. Voorgeschiedenis

Friesland was eind 20e eeuw een absolute voorloper in windenergie, onder meer in de vorm van 'dorpsmolens' die door lokale gemeenschappen werden geëxploiteerd. Volgens de wet van de remmende voorsprong zat Friesland vanaf 2000 echter met een verouderend bestand aan (kleine) windturbines. De provincie zag zich geplaagd voor een tweeledig probleem. Ten eerste moesten de oude turbines langzamerhand worden gesaneerd. Daarnaast zorgden nationale doelstellingen voor een opgave om nieuwe windparken bij te plaatsen. Vanaf 2007 ondernamen de provincie en de windsector diverse pogingen om tot een allesomvattend herstructureringsplan te komen, maar geen van de plannen haalde de eindstreep.

Een ontwerp-structuurvisie uit 2012 stuitte opnieuw op veel kritiek uit het hele maatschappelijk veld in Friesland. In antwoord daarop beperkte de structuurvisie zich daarom tot een windpark op het IJsselmeer; voor wind op land werd een pas op de plaats gemaakt. Op die manier wilde de provincie tegemoet komen aan de maatschappelijke en politieke situatie van dat moment. Een pas op de plaats kon zich uiteraard gemakkelijk ontwikkelen tot een impasse. Eind 2013 pleitten verschillende stakeholders daarom voor een bottom-up invulling van de opgave (zie hoofdstuk 2). Vervolgens gaf de provincie ruimte aan het maatschappelijk veld om nog dat jaar met gedragen voorstellen te komen, waarmee de IPO-taakstelling van Friesland kon worden waargemaakt. Het Rijk gaf de provincie de nodige respijt tot 1 januari 2015.

2. Fryslân Foar de Wyn

v.l.n.r. Albert Koers, Johannes Houtsma en Hans van der Werf

Het waren met name de initiatiefnemers van Fryslân Foar de Wyn die de dreigende impasse doorbraken. Johannes Houtsma (Platform Duurzaam Fryslân), Hans van der Werf (Friese Milieufederatie) en Albert Koers (Comité Hou Friesland Mooi) kenden elkaar al van eerdere Friese windvisies, waar ze voornamelijk elkaars tegenstander waren. Houtsma vertegenwoordigde immers de windsector, Van der Werf het natuur- en milieubelang, en Koers de weerstand van bewoners. Er begon iets te schuiven toen Albert Koers in 2013 een artikel schreef in de Leeuwarder Courant. Daarin betoogde hij dat je op het thema windenergie niet alleen tégen alles, maar ook ergens vóór moet zijn. Daarop besloten de drie heren een kop koffie met elkaar te drinken en af te tasten of ze in principe met elkaar door een deur zouden kunnen. Dat bleek het geval. 'Wij verschilden op veel punten van mening, maar waren het op belangrijke punten ook eens. We konden stevig met elkaar debatteren, maar bleken ook met elkaar te kunnen lachen.' Op basis van die gunstige chemie schreven zij voor henzelf een notitie, dat de grondslag vormde voor het initiatief Fryslân foar de Wyn (verder: FFDW). Hun missie was om via een zorgvuldig proces te komen tot Friese windenergieplannen, met draagvlak. Plannen die goed zijn voor natuur en landschap, voor windondernemers én voor omwonenden.

2.1 Bruggen bouwen

De weg naar een gezamenlijke aanpak was niet altijd gemakkelijk, want de standpunten van de drie initiatiefnemers over de toekomst van windenergie in Friesland liepen soms fors uiteen. Belangrijk was echter dat FFDW die verschillen van inzicht juist omarmde. Elke partij vertegenwoordigde immers een essentiële invalshoek in de discussie en besluitvorming: die van de omwonenden, die van natuur, landschap en milieu, en die van windondernemers. De kunst was om bruggen te bouwen tussen de onderlinge verschillen en niet om die verschillen weg te poetsen in een waterig compromis. Overigens bleken de initiatiefnemers van FFDW over belangrijke aspecten van windenergie in Friesland wel hetzelfde te denken:

- De drie partners wilden zich inzetten voor een mooi, leefbaar en duurzaam Fryslân, voor nu en voor toekomstige generaties;
- De opgave van 530,5 megawatt is omvangrijk. FFDW vond het niet eerlijk om alle lasten in een paar gebieden te concentreren en de lusten te verdelen over de hele provincie en daarbuiten. FFDW was daarom (op land) geen voorstander van grootschalige concentratie in enkele megaparken. Zij kozen voor concentratie in een beperkt aantal clusters die qua omvang passen bij de

kenmerken van het Friese landschap. Dat was niet alleen beter voor de bevolking, natuur en landschap, maar ook voor Friese windondernemers

- Een bottom-up benadering van windprojecten past beter in de Friese 'mienskip' traditie¹ dan een top-down benadering op basis van bestuurlijke hiërarchie;
- FFDW wilde de mate van draagvlak leidend maken bij het aanwijzen van locaties. Daarbij werd onderkend dat volledig draagvlak onder omwonenden van nieuwe turbines waarschijnlijk nooit haalbaar is. FFDW sprak daarom liever van 'rekening houden met de belangen van alle belanghebbenden';
- Saneren van oude solitaire of verouderde windturbines moest onderdeel zijn van elk initiatief voor het plaatsen van nieuwe;
- Volgens de FFDW moest Friesland zelf het heft in handen houden bij de keuze van nieuwe windmolenlocaties. Dit om te voorkomen dat het Rijk alle regie zou nemen en 'Friesland zou opzadelen met enkele grootschalige windparken waarvan Fryslân wel de lasten heeft, maar niet de lusten.'

2.2 Samenwerkingskader

Na vijf maanden van gesprekken tussen de initiatiefnemers stapte FFDW eind 2013 naar Gedeputeerde Staten met een gezamenlijk Plan van Aanpak (zie de bijlage in dit rapport) voor de uitbreiding en herstructurering van het Friese windbestand. In het plan van aanpak van FFDW stond de volgende doelstelling opgenomen:

'Het ontwikkelen van een breed gedragen voorstel voor locaties van nieuwe windparken in Friesland, op basis van een proces dat zoveel mogelijk uitgaat van, en rekening houdt met, de belangen van omwonenden, natuur, landschap en milieu, en van ondernemers'.

Van deze doelstelling waren de volgende uitgangspunten afgeleid:

- Gedeputeerde Staten ondersteunt het proces, de provincie blijft bevoegd gezag voor het aanwijzen van locaties en de provincie is vrij om eigen keuzes te maken;
- FFDW beschouwt het als een vaststaand gegeven dat de plannen voor windparken (bestaand en nieuw) in Fryslân moeten leiden tot een opgesteld vermogen van 530,5 MW in 2020;
- Er wordt eerst gewerkt aan draagvlak en het aanwijzen van locaties is volgend. Het kunnen leveren van maatwerk is voorwaarde voor draagvlak;
- Er moet sprake zijn van spreiding en van concentratie. Spreiding wil zeggen dat nieuwe windparken worden verspreid over de windrijke delen van Fryslân. Concentratie houdt in dat nieuwe windturbines in een beperkt aantal clusters worden opgesteld;

¹) Letterlijk: gemeenschap. In Friesland staat mienskip daarnaast ook voor een grote onderlinge betrokkenheid op lokaal niveau, een sterke gezamenlijke identiteit, de kracht van elkaar erkennen en samen meer zijn dan de som der delen.

- Een landschappelijke kwaliteitsimpuls wordt bereikt door bij nieuwe windparken het saneren van verouderde windturbines in de omgeving verplicht te stellen;
- Participatie in het nieuwe park door dorpscoöperaties, lokale energiecoöperaties, lokale ondernemers en (direct) omwonenden wordt gestimuleerd;
- Bewoners en belanghebbenden die in hun belangen worden geschaad worden daarvoor gecompenseerd. Dit geldt ook voor schade die wordt aangebracht aan natuur en landschap;
- Bewoners en belanghebbenden worden intensief betrokken bij het proces door middel van open en transparante communicatie en door vertegenwoordiging in dit proces;
- Het proces is in de tijd begrensd: het moet gaan om een duidelijke en korte marsroute zodat iedereen op elk moment weet waar hij/zij aan toe is.

Concrete randvoorwaarden

FFDW had zelfs al concrete (fysieke) randvoorwaarden cq. spelregels geformuleerd waar nieuwe windprojecten aan zouden moeten voldoen:

1. Clusters van 4-10 turbines;
2. Niet hoger dan 100 meter masthoogte;
3. Clusters in het landschap als afzonderlijke visuele eenheid;
4. Voldoende afstand tussen de parken;
5. Per park identieke turbines;
6. Elk voorstel moet gepaard gaan aan uitgewerkte ideeën over informatievoorziening, overleg met omgeving, compensatie, participatie en sanering van oude molens.

2.3 Verloop en einde van de missie

De provincie zag in het Plan van Aanpak voldoende reden om FFDW ruimte te geven en het proces te ondersteunen met een bijdrage in procesmatige kosten, informatie-uitwisseling en ambtelijke begeleiding. In januari 2014 begon FFDW met haar traject om tot breed gedragen voorstellen voor nieuwe windparken te komen. Het werd een veelbewogen en zeer intensief jaar, dat veel van de betrokken personen heeft gevegd, maar ook een uniek resultaat heeft opgeleverd; zowel qua procesverloop als qua eindvoorstel aan Gedeputeerde Staten. Met name het procesverloop staat centraal in dit rapport; de hoofdstukken 3 en 4 gaan daar dieper op in.

In oktober 2014 presenteerde FFDW haar uiteindelijke voorstellen voor de vernieuwing en sanering van het Friese windmolenbestand aan Gedeputeerde Staten en de media. Daarmee kwam in principe een einde aan missie van FFDW. Tussen oktober en december werden de FFDW voorstellen onderdeel van de politieke dynamiek in de aanloop naar de verkiezingen (voor Provinciale Staten) van begin 2015. FFDW en haar achterbannen hebben die periode nog wel benut voor een intensieve lobby richting Statenleden en leden van GS. In december nam Provinciale Staten een besluit over de toekomst van windenergie in Friesland.

3. Procesbeschrijving

3.1 Proces architectuur

Toen de initiatiefnemers van Fryslân foar de Wyn eind 2013 hun samenwerking bezegelden, wisten zij dat de provincie hen precies één jaar de tijd gaf om tot een maatschappelijk gedragen voorstel voor Friesland te komen. FFDW ontwierp daarop een planproces met 6 stappen, dat hieronder kort wordt beschreven. Achteraf gezien wordt de mening breed gedeeld dat het genoemde proces zo goed in elkaar zat dat het tot voorbeeld kan strekken voor andere provincies of projecten. Omwille van de 'vertaalbaarheid' van dit proces naar andere regio's, zullen we echter een aantal details en cijfers uit Friesland weglaten, om zo de hoofdzaken van het proces niet aan het zicht te onttrekken.

Processtap	Globale doorlooptijd
0. Start proces	-
1. Inventarisatie plannen	3 maanden
2. Voorselectie	1 maand
3. Regiobijeenkomsten	2 maanden
4. Commissie van Advies	2 maanden
5. Eindvoorstel	1 maand

Stap 0: Start proces

In de nulfase van het proces zorgde FFDW eerst dat zij intern goed was georganiseerd. Zij richtte bijvoorbeeld een kleine besluitvormende Regiegroep in, met daaronder werkgroepen per thema. Daarnaast werd de aansluiting met de provincie geregeld, zowel ambtelijk als bestuurlijk:

- Gedeputeerde Staten sprak openlijk haar steun uit voor het te volgen planproces van FFDW;
- De provincie was bereid om een deel van de proceskosten te subsidiëren;
- De provincie stelde een ambtenaar aan als liaison met FFDW;
- De Regiegroep en Gedeputeerde Staten maakten afspraken over de wijze en het moment waarop de uitkomsten van het proces aan Gedeputeerde Staten zouden worden voorgelegd.

Een belangrijke kanttekening is dat er eigenlijke sprake was van twee parallelle processen. Naast het bovengenoemde proces in 6 stappen was er ook een processpoor tussen FFDW en haar drie achterbannen waarin bewoners, windondernemers, en de milieu- en natuurbeweging intern geïnformeerd moesten blijven en steeds het nodige vertrouwen en mandaat moesten uitspreken naar hun vertegenwoordigers in de Regiegroep.

Stap 1: Inventarisatie plannen

In Stap 1 werden initiatiefnemers in de windsector opgeroepen hun plannen bij FFDW in te dienen. Initiatiefnemers waren bijvoorbeeld boeren met een of meer molens, dorpen en collectieven, maar

ook professionele energiebedrijven en commerciële windontwikkelaars. Die indieningen werden door FFDW aan strikte regels gebonden:

- Elke indiener betaalde 1.000 euro administratiekosten. Die inleg moest verzekeren dat FFDW louter met serieuze partijen te maken kreeg;
- FFDW ontwikkelde in samenspraak met de provincie een formulier met criteria waaraan de plannen zouden worden getoetst. Het format maakte onderscheid tussen harde criteria waaraan voldaan moest worden en zachte criteria die wettelijk waren. De harde criteria kwamen ongeveer overeen met de zes in hoofdstuk 2.2 opgesomde randvoorwaarden voor nieuwe windmolenplannen.

Vervolgens kreeg de windsector 3 maanden om met voorstellen te komen.

Stap 2: Voorselectie

Tussen januari en maart ontving FFDW 72 plannen, met in totaal een theoretisch vermogen van 1.500 megawatt. De voorstellen waren wel ongelijksoortig van kwaliteit; sommigen bleken degelijk uitgewerkt, terwijl anderen wat vaag bleven over onderdelen van het format. De Regiegroep gaf laatstgenoemde plannen nog wel gelegenheid om het format aan te vullen voordat de indieningstermijn was verstreken. In april 2014 deed de Regiegroep de formele voorselectie, aan de hand van de criteria van het format. Uiteindelijk voldeden 34 plannen aan alle criteria en deze werden op een kandidatenlijst geplaatst.

Gelijktijdig met processtap 3 liet FFDW twee ondersteunende onderzoeken uitvoeren: een naar de fysieke omgevingsaspecten van de plannen, en een onderzoek naar draagvlak onder de bevolking:

Onderzoek naar effecten

Effecten van windparken worden meestal met een milieueffectenrapportage (mer) onderzocht, maar dit zijn langdurige en voor leken niet erg toegankelijke procedures. FFDW gaf daarom opdracht aan een adviesbureau om een soort quick-mer te ontwikkelen. Het bureau koos voor een effectenmatrix, waarin de effecten in drie zones rondom een locatie in kaart werden gebracht: een 1e ring (0-500 m), 2e ring (500-1000) en 3e ring (1000-3000). Daarbij werd met name gekeken naar:

- Effecten op natuur (EHS, Natura 2000, weidevogels)
- Visuele effecten op landschap
- Aantasting aardkundige, cultuurhistorische en archeologische waarden
- Fysieke hinder (geluid, slagschaduw)
- Beeld van de lokale en maatschappelijke acceptatie
- Participatie (proces, financieel) door de bevolking
- Compensatie voor direct omwonenden en de gemeenschap
- Haalbaarheid vanwege radar, vliegroutes, inpasbaarheid elektriciteitsnetwerk
- Koppeling aan gelijktijdig saneren van oudere molens

De resultaten kwamen terecht in tabellen (matrices) en GIS-kaarten. Dat laatste bleek communicatief met bewoners zeer goed te werken, omdat simpele kaartbeelden veel directer binnenkomen dan abstracte tabellen, scores en cijfers.

Onderzoek naar draagvlak

In een straal van 3 km rond de voorgestelde locaties werden bewoners door TNS-NIPO benaderd voor een telefonische enquête. 17% van de mensen deed eraan mee, maar uiteindelijk ging de steekproef toch over 1.700 mensen. Een ruime meerderheid (70%) van de Friezen staat positief tegenover windenergie, maar zodra het 'In My Backyard' komt zakt dat percentage tot gemiddeld 31%, (ook dan denkt nog steeds 26% van de mensen neutraal over windmolens). Het draagvlak loopt overigens sterk uiteen, met uitschieters van 13% voorstanders rondom een locatie bij Kollumerland tot 69% voorstanders rondom een dorpsmolen bij Reduzum.

Stap 3: Regiobijeenkomsten

De 34 voorgeselecteerde kandidaat-plannen werden door FFDW ingedeeld in 14 Friese regio's. Voor elke regio organiseerde de Regiegroep een grote bijeenkomst om burgers en belangengroepen in de gelegenheid te stellen op de plannen te reageren. FFDW wilde op zo'n avond niet alleen weten of men voor of tegen een plan was, maar ook onder welke voorwaarden een plan acceptabel zou zijn. Naast de regiobijeenkomsten voerde FFDW apart overleg met de betrokken gemeenten en stond alle informatie voor iedereen transparant op een website.

Vooraf in het begin verliepen de bijeenkomsten niet helemaal zoals gehoopt. Gehoopt was dat er veel ruimte zou zijn voor een constructieve dialoog, maar de (relatief kleine) groep van felle tegenstanders had zich hecht georganiseerd en was eropuit bijeenkomsten te 'kapen' om haar onvrede te uiten, uiteraard onder belangstelling van de regionale media². Een misrekening in het begin was dat FFDW te kleine zalen had geboekt, met vermijdbare commotie aan de toegangsdeur tot gevolg. In het verdere verloop van de avond wist de Regiegroep wel standvastig met die commotie om te gaan. Emoties en beweringen van tegenstanders werden beantwoord met kalme en goed beargumenteerde antwoorden, waardoor het vuur niet verder werd aangewakkerd.

Overigens hielden provinciale of gemeentelijke bestuurders zich bij de regiobijeenkomsten afzijdig; afgesproken was dat de politiek pas aan het eind van het proces aan zet kwam. Wat FFDW toen echter wel heeft gemist is een overheid (op alle niveaus) die op de achtergrond van het proces krachtig stelling nam voor het nut en de noodzaak van windenergie. In plaats daarvan werd FFDW tijdens de bijeenkomsten in de positie gedwongen om de zaal te overtuigen waarom er zo nodig windmolens bij moesten komen, en hoeveel. Die oneigenlijke rol viel FFDW zwaar: 'het was om maar zo te zeggen vrij prijsschieten.' Halverwege het proces stelde Provinciale Staten formeel de ambitie van 530,5 megawatt vast, maar dat kwam te laat om de nut en noodzaak discussie op voorhand in te dammen.

Ondanks deze niet geheel succesvol gebleken processtap, worden regionale of lokale bijeenkomsten door iedereen toch gezien als een noodzakelijke stap. Achteraf bezien zou de opzet echter wel in aanmerking komen voor verbetering. Bijvoorbeeld door te kiezen voor keukentafelgesprekken met gerichte uitnodigingen. Meer daarover in hoofdstuk 4.

²) Zulke bijeenkomsten gaven daardoor een onduidelijk beeld van het lokale draagvlak. Daarop werd besloten om TNS-NIPO gebied specifiek onderzoek te laten doen naar het draagvlak middels een enquête.

Stap 4: Commissie van Advies

Na afloop van de regiobijeenkomsten lagen er vier belangrijke ingrediënten voor het samenstellen van een eindvoorstel voor het Friese windmolenbestand richting Gedeputeerde Staten:

1. De voorselectie van 34 min of meer kansrijke plannen die FFDW zelf reeds had gedaan;
2. De bevindingen van de 14 regiobijeenkomsten;
3. Een enquête naar lokaal draagvlak;
4. Een effectenmatrix.

Met die informatie zou het voor de hand hebben gelegen dat FFDW nu zelf een voorstel ging samenstellen en aan het provinciebestuur zou voorleggen. In plaats daarvan bouwde FFDW een unieke tussenstap in: zij liet zich daarover door een onafhankelijke commissie adviseren, waarbij dat advies in alle openbaarheid naar buiten zou komen.

Commissie

Fryslân foar de Wyn gaf in juli 2014 groen licht aan een Commissie van Advies, onder leiding van de gezaghebbende ex-minister Pieter Winsemius. De zeven leden waren gekozen op hun deskundigheid, affiniteit met het onderwerp en het ontbreken van ieder persoonlijk belang bij het Friese windmolenbestand. De commissie kreeg als taak om, op basis van de ingediende plannen en de uitkomsten van de regiobijeenkomsten, te adviseren waar nieuwe windparken het beste gerealiseerd konden worden.

Eigen uitgangspunten

De commissie ging voortvarend aan het werk en hanteerde zelf de volgende uitgangspunten:

1. *Concentreer turbines op een beperkt aantal locaties zodat maar een klein deel van het landschap wordt geraakt en woonomgevingen ook niet overbelast worden:*
 - Niet overal windmolens: windvrije landschappen naast compacte clusters;
 - Meerdere clusters verdeeld over de provincie in plaats van grote opstellingen op een beperkt aantal plekken;
 - Voldoende onderlinge afstanden tussen de clusters om interferentie van de opstellingen en onduidelijke zwermen zo veel mogelijk te voorkomen;
 - Opstellingen passend bij het Friese landschap: clusters kunnen worden 'verankerd' aan dijkstructuren, kanalen en snel- en provinciale wegen;
 - Clusters waar mogelijk buiten weidevogelgebieden en Natura 2000 gebieden, niet er in; schadecompensatie in geval van netto toename van overlast (d.w.z. na saneringen);
 - Bedrijventerreinen van voldoende omvang (groter dan 50 ha) zijn prima locaties voor compacte clusters van windturbines;
 - Solitaire dorpsmolens mogelijk onder voorwaarde dat (a) plek, hoogte en vormgeving van de turbine passen bij de maat en schaal van het dorpsgezicht, (b) er geen windmolenclusters in naaste omgeving zijn, (c) er sprake is van een breed gedragen initiatief, gericht op zelfvoorziening.
2. *Neem omwonenden en andere belanghebbenden met hun uiteenlopende drijfveren serieus:*
 - Zo min mogelijk omwonenden in een binnencirkel van 1000 meter om zo geluidhinder, slagschaduw en visuele belasting te beperken;

- Beperken van de visuele effecten in een ruimere omgeving, mede door sanering van bestaande molens, juist in hoogbelaste gebieden waar nieuwbouw wordt voorgesteld;
- Voorkomen van overbelasting van gebieden en/of insluiting van dorpen;
- Heldere spelregels met betrekking tot omgaan met omwonenden (bied een faire compensatie, niet alleen met warme woorden, maar ook toets- en meetbaar);
- Benut ondernemerskwaliteit – ook qua organisatorische en communicatieve ervaring en vaardigheden – om de bouw van windpark te trekken.

3. *Saneer, ook in de rest van de provincie, met als uitkomst gevrijwaarde weidevogelgebieden en landschappen die weids en open zijn met een rustig beeld. De uitgangspunten voor sanering zijn:*

- Een door de Provincie goedgekeurd saneringsplan met bijbehorende financiële middelen (fonds) om gerichte 'opruiming' te bevorderen;
- Het opschalen van bestaande turbines kan soms in aanmerking komen voor een bijdrage uit het fonds, omdat daarmee een groter aantal (oudere) turbines kan worden gesaneerd, wat per saldo leidt tot een rustiger beeld.

Categorie A, B en C

Aan de hand van deze uitgangspunten toetste de commissie alle 34 plannen aan geografische kaartgegevens, een analyse van de directe omgeving, het landschap en signalen van het draagvlak onder omwonenden. Het resultaat was plaatsing van de plannen in één van de volgende lijsten:

- A-lijst: deze plannen zijn in principe goed geschikt en hebben een redelijk draagvlak (7 plannen met een totaalvermogen van 120 MW);
- B-lijst: deze plannen zijn kansrijk, maar moeten eerst op punten worden aangepast. Daarna kunnen ze waarschijnlijk op een redelijk draagvlak rekenen (13 plannen met een totaalvermogen van 208 MW);
- C-lijst: deze plannen zijn niet rijp genoeg (fysiek, financieel, draagvlak) of weinig haalbaar (13 plannen met totaalvermogen van 221 MW).

Naar inschatting van de commissie zou uitvoering van de plannen op de A- en B-lijst, en een paar extra molens op bedrijventerreinen, in totaal 350 MW op land opleveren. Dat betekende dat slechts een beperkt vermogen in het water moest worden geplaatst om aan de Friese opgave van 530,5 MW te komen. Daarnaast had de focus op nieuwe molens op land een bijkomend voordeel; die nieuwbouw met grote efficiënte molens bood de windsector financiële armslag om maar liefst 110 MW aan oude molens (vaak op onwenselijke plekken) radicaal op te ruimen.

Stap 5: Eindvoorstel

Nadat de Commissie Winsemius in september 2014 met haar aanbevelingen kwam, besloot de Regiegroep van FFDW alle adviezen integraal over te nemen in haar eigen eindvoorstel richting Gedeputeerde Staten. FFDW stelde voor dat de provincie het eindvoorstel zou overnemen in een nieuwe structuurvisie, gevolgd door een provinciaal inpassingsplan of bestemmingsplan.

3.2 Reactie provincie

In het najaar van 2014 boog de provincie zich over het eindvoorstel van FFDW. De ambtelijke notitie aan GS brak in grote lijnen een lans voor het werk van FFDW, hoewel het geen voorstander was van het uitvoeren van plannen op de B-lijst. In oktober 2014 nam GS het voorstel in overweging. De gedeputeerden spraken hun waardering uit voor het werk van Fryslân foar de Wyn, maar zij bleken niet overtuigd van het draagvlak en de uitvoerbaarheid:

- GS tilde toch zwaar aan de effecten van grote turbines op woon- en leefmilieu, landschap, cultuurhistorie en ecologie;
- GS was bang dat van onderop ontwikkelen leidt tot kleine clusters van molens in gebieden die tot dusver landschappelijk open waren. Kleine clusters zag GS als 'verrommeling';
- GS vond de poging van FFDW om met draagvlak van onderop te ontwikkelen slechts ten dele gelukt, zag vooral de maatschappelijke weerstand op land en interpreteerde de B-lijst als 'nee, tenzij' terwijl de FFDW het bedoeld had als 'ja mits';
- GS wilde eind 2014 nog geen besluit nemen om geld, tijd, mensen en bestuurlijke risico's te investeren in een uitvoeringsorganisatie;
- De spelregels en randvoorwaarden voor nieuwe parken vond GS wel zinvol om over te nemen.

GS bleef daarom vasthouden aan het oorspronkelijke coalitieakkoord van 2011. In lijn daarmee besloot Provinciale Staten tot een windpark in het IJsselmeer, een windpark op de Kop Afsluitdijk, twee reservelocaties bij Heerenveen en het Friese deel van windpark Noordoostpolder. PS drong daarbij aan op onderzoek naar windmolens op en langs de Afsluitdijk als alternatief voor een windpark IJsselmeer. Over het saneren van oude molens deed de provincie verder geen uitspraken.

3.3 Reactie Rijksoverheid

In een kamerbrief van 3 april 2015 meldde de minister dat het Rijk meegaat met de plannen van de provincie voor een groot windpark in het IJsselmeer/kop Afsluitdijk, maar hij wijst onderzoek naar molens langs de Afsluitdijk af.

4. Lessons Learned

Op basis van de bestudeerde documenten en gevoerde gesprekken kunnen uit het proces in Friesland een aantal waardevolle lessen³ worden geleerd.

4.1 Start van het proces

Zoek bij voorstanders en critici leiders die het belang van hun achterban goed behartigen, maar ook durven overstijgen.

Het inspirerende - en unieke - van de opzet van FFDW was de samenstelling van de drie initiatiefnemers: een vertegenwoordiger van de windondernemers, een vertegenwoordiger van natuur- en milieubeschermers, en een vertegenwoordiger van kritische bewoners. Belangrijk gegeven was dat FFDW die verschillen van inzicht niet vermeed, maar juist omarmde. Elke partij vertegenwoordigde immers een essentiële invalshoek in de discussie en besluitvorming. Die samenwerking vergt wel het nodige van de mensen aan tafel: men moet in staat zijn om elkaars belang te respecteren, zonder het eigen belang uit het oog te verliezen.

De processtappen van Fryslân foar de Wyn verdienen navolging in andere regio's.

De in hoofdstuk 3 beschreven processtappen zijn op hoofdlijnen een succes gebleken, vooral omdat er zoveel ruimte was voor bottom-up initiatief van windondernemers, spelregels ter bescherming van omwonenden, landschap en natuur, en de radicale transparantie van het hele proces. De parallel daaraan opgestelde effectenmatrix was een goed alternatief voor het stroperige vehikel van een plan-mer, en de draagvlakenquête bood voor- en tegenstanders een objectief beeld van de lokale opinie. Bovendien zorgde een onafhankelijke Commissie van Advies dat niemand kon beweren dat de uiteindelijke voorstellen in achterkamertjes waren bepaald.

Stel vanuit de provincie een verbindingsofficier aan die ervoor zorgt dat het bottom-up proces wordt gefaciliteerd.

De Provincie Friesland wees tijdens het proces een ambtenaar aan als 'verbindingsofficier' die wekelijks deelnam aan vergaderingen van FFDW. Zijn rol was met name om ervoor te zorgen dat noodzakelijke gegevens werden aangeleverd, het provinciebestuur bleef aangehaakt, en FFDW in praktisch-financiële zin werd ondersteund. Die rol hebben de betrokken partijen aan beide kanten als erg nuttig en plezierig ervaren. FFDW pleit er echter wel voor dat de provincie, bij dit soort maatschappelijk moeilijke processen, haar faciliterende rol in het vervolg meer kracht bij zet: niet alleen in financiële zin, maar ook met bestuurders die het proces en de ambitie naar buiten toe (media, burgers) expliciet ondersteunen.

Hans van der Werf (Friese Milieufederatie)

³) Lessen zoals geformuleerd door de auteur van dit rapport, in samenspraak met opdrachtgever RVO.

De overheid moet een helder en krachtig nut-en-noodzaak verhaal uitdragen om de windsector in het maatschappelijk debat te ondersteunen.

Achteraf gezien moet FFDW constateren dat 'het grote verhaal' van windenergie tijdens het hele proces niet uit de verf is gekomen. Eigenlijk had op de achtergrond steeds een krachtig, met feiten onderbouwd, verhaal moeten leven over het waarom van duurzame energie, de keuze voor windenergie, waarom 6000 megawatt in Nederland, waarom 530,5 megawatt in Friesland, de werkelijke prestaties van windmolens, wind op land versus wind op zee, enzovoort. FFDW had gehoopt dat met name de overheid (op elk bestuurlijk niveau) en de academische wereld die rugdekking zou geven, bijvoorbeeld met geïnspireerde (media)optredens en artikelen van bestuurders en hoogleraren, een paginagrote advertentie, artikelen, een brochure.

4.2 Inventarisatie van plannen

Kleine windondernemers hebben professionele steun nodig bij het werken aan draagvlak in de omgeving.

Om op de A-lijst van goede windmolenprojecten te komen moest de initiatiefnemer op het projectformulier aantonen dat er draagvlak was onder de omwonenden. Dat bleek later een zwak punt in de procesarchitectuur. Een aantal projecten beweerde op papier dat er genoeg draagvlak was, maar later bleken diverse omwonenden van niets te weten, of er was toch veel verzet. FFDW had misschien meer aan controle van de formulieren kunnen doen, maar daarvoor ontbraken de tijd en capaciteit.

De les is hier vooral dat kleine initiatiefnemers (boeren, kleine coöperatieën, dorpen enzovoort) vaak niet de expertise, middelen en capaciteit hebben om professioneel aan draagvlak te werken bij omwonenden. De grote ontwikkelaars en energiebedrijven hebben bijvoorbeeld de beschikking over procesmanagers, PR-middelen en ervaring op het gebied van omgevingsmanagement. Een oplossing zou kunnen zijn om kleine initiatiefnemers bij bottom-up trajecten professioneel te ondersteunen.

De windsector doet er verstandig aan om ieders lokale plannen onderling af te stemmen en met één mond te spreken.

Tijdens het FFDW proces bleek dat de windsector in Friesland zich niet goed genoeg had georganiseerd. Zo kwam het voor dat initiatiefnemers tijdens regiobijeenkomsten niet wisten dat hun plannen overlaptten of gingen zij onderling met elkaar in discussie. Voor een succesvol proces is het raadzaam als initiatiefnemers hun plannen eerst met elkaar afstemmen en een gezamenlijke communicatiestrategie voeren alvorens de openbaarheid wordt gezocht.

Albert Koers (Hou Friesland Mooi)

4.3 Voorselectie

Het gelijkmatig verdelen van nieuwe windparken over de provincie valt moeilijk te sturen bij een bottom-up aanpak.

Bij de eerste voorselectie van alle ingediende plannen bleek dat de meeste plannen zich concentreerden in de noordwestelijke helft van Friesland. Om redenen van historie en windaanbod is dat logisch, maar het staat op gespannen voet met het streven om de 'pijn' van nieuwe molens over de hele provincie te verdelen. We zien hier een spanningsveld tussen het top-down (ruimtelijk) ordenen van windlocaties versus het faciliteren van bottom-up initiatieven. Hier ligt de grootste uitdaging voor zulke vraagstukken: hoe breng je die twee benaderingen - dit snijvlak tussen top-down en bottom-up - bij elkaar. Mogelijk is het bij een bottom-up aanpak gewenst om vooraf een top-down kader mee te geven, bijvoorbeeld in de vorm van zoekgebieden en andere randvoorwaarden.

4.4 Regiobijeenkomsten

Ruimte geven aan het maatschappelijk veld om tot gedragen windprojecten te komen werkt alleen als de overheid zich vooraf aan de uitkomsten committeert.

Het was op zich een groot gebaar dat Gedeputeerde Staten in 2014 ruimte bood aan het maatschappelijk veld om zelf met windprojecten te komen die op een redelijk draagvlak konden rekenen. Het bestuur ging echter niet zover dat zij zich wilde committeren aan de uitkomsten van het proces. Dat leidde ertoe dat de mensen van FFDW zich niet in de rug gedekt voelden toen zij de plannen voor de zalen stonden te presenteren. Omgekeerd twijfelden mensen in de zalen aan het mandaat van de mensen die de plannen stonden toe te lichten, waardoor de regiobijeenkomsten een andere status en betekenis kregen.

Aan de andere kant is het ook voorstelbaar dat de overheid zich niet op voorhand wil 'uitleveren' aan alle denkbare uitkomsten van zo'n bottom-up proces. De overheid heeft immers ook de taak om in het eindstadium te wegen of alle belangen voldoende aan bod zijn gekomen. Een mogelijke oplossing zou kunnen zijn om een 'bestuurlijk commitment, mits' constructie op te tuigen. Daarbij geeft de overheid vooraf scherpe randvoorwaarden en kaders mee aan het proces en de mogelijke uitkomsten (zie ook de volgende les).

De overheid doet er goed aan vooraf harde spelregels mee te geven waarmee de belangen van omwonenden worden gegarandeerd.

Wat iedereen zich pas achteraf realiseerde, is dat de overheid vooraf geen spelregels had geformuleerd ter geruststelling van omwonenden, belangengroepen en gemeenten. Deelnemers aan de regiobijeenkomsten zagen daardoor aanvankelijk geen garanties dat hun belangen op het gebied van hinder, landschap, compensatie en participatie waren gewaarborgd. FFDW deed zijn best om de mensen daarin gerust te stellen, en ontwikkelde zelf scherpe spelregels, maar achteraf gezien was het beter geweest als de overheid daarvan de afzender was geweest.

Johannes Houtsma (Platform Duurzaam Fryslân)

Het consulteren van omwonenden werkt beter met keukentafelgesprekken dan met massabijeenkomsten.

Betrokkenen bij FFDW en de provincie kijken met gemengde gevoelens terug op de regiobijeenkomsten. De bijeenkomsten liepen (vooral in het begin) een groot risico om te worden 'gekaapt' door de sterk vertegenwoordigde lobby van tegenstanders, waardoor de sessie uitsluitend een platform werd voor het uiten van onvrede. De *vocal minority* won het dus van de *silent majority*. De voorkeur gaat daarom uit naar het voeren van 'keukentafelgesprekken' met gerichte genodigden, onder leiding van goed getrainde experts.

De fase van maatschappelijk debat over windmolenplannen veroorzaakt soms grote sociale spanningen, die diep ingrijpen in lokale gemeenschappen.

Een les is ook dat het maatschappelijk debat op persoonlijk vlak een grote impact kan hebben. In Friesland zijn veel initiatiefnemers van windprojecten zelf ook gewoon lid van een lokale gemeenschap, en de mensen van FFDW zijn in hun persoonlijk leven ook gewoon burens. Het FFDW proces gaf soms hevige sociale spanningen tussen het kamp van voorstanders en tegenstanders, en leidde soms zelfs tot ontwrichting, bedreiging en isolement. Vooral de situatie waarin de buurman een fors financieel voordeel geniet van turbines op zijn land, terwijl de rest van de gemeenschap er alleen maar tegenaan mag kijken (zonder financieel voordeel) staat garant voor grote sociale spanningen.

Het is lastig te zeggen welke les hieruit moet worden getrokken. Een les zou kunnen zijn dat windprojecten toch beter top-down, door verre partijen en verre grondeigenaren, kunnen worden gepland als men lokale spanningen tussen mensen wil vermijden. Het alternatief is dat lokale windondernemers en grondeigenaren professioneel worden begeleid in het bedenken van een transparante en billijke verdeling van lasten en lusten.

Bij het informeren van omwonenden werken GIS-kaartbeelden beter dan multicriteria analyses.

Een onverwachte les van FFDW is het succes van GIS-beelden in de communicatie. FFDW had tegen het einde van het traject de beschikking over goede digitale kaartbeelden van mogelijke windmolenlocaties. Zulke kaartbeelden kunnen bij gesprekken met omwonenden en belangengroepen een wereld van verschil maken. Met GIS-beelden kunnen relevante 'lagen' over een kaart gemakkelijk aan of uit worden gezet. Daardoor valt in een oogwenk inzichtelijk te maken hoe verschillende opstellingen van molens uitpakken voor het landschap, de natuur, geluid of slagschaduw. De effectenmatrix werkt communicatief veel minder goed, temeer omdat het gebruik van scores en gewichten arbitrair en abstract zijn. De effectenmatrix is daardoor meer geschikt voor technische gesprekken met deskundigen dan met bewoners.

Niels de Bruijn ('verbindingsofficier' Provincie Friesland)

Het verkrijgen van draagvlak voor omvangrijke windenergieprojecten is kansloos zonder een professionele inzet van communicatie en PR.

Communicatie speelt een absolute sleutelrol bij windenergieprojecten. Communicatie in de vorm van een traditionele informatieoverdracht is ontoereikend, temeer omdat tegenstanders meestal meer belangstelling krijgen van de media en vaak een niet-terughoudende lobby voeren, inclusief het spelen op emoties en gebruik van onjuiste argumenten. Met andere woorden, de communicatie van windprojecten moet daar wel tegenop zijn gewassen en het verhaal met overtuiging kunnen verkopen. In het FFDW-proces speelde communicatie nog niet die krachtige rol die het had kunnen spelen. De les is dat grote proces-

sen rondom de herstructurering van een provinciaal windbestand niet moeten schromen om professionele mensen en middelen in te schakelen op het gebied van communicatie en PR.

4.5 Commissie van Advies

Een gezaghebbende Commissie van Advies speelt een essentiële rol in de fase voor besluitvorming.

Unanieme waardering is er voor de beslissing om aan het eind van het proces een onafhankelijke commissie te laten adviseren op de voorstellen van FFDW. De samenstelling van de commissie was goed gekozen: deskundige mensen, zonder een persoonlijk belang maar wel met affiniteit voor de zaak. Ook de voorzitter (ex-minister Pieter Winsemius) was voor alle achterbannen een onverdachte en gezaghebbende keuze. De Regiegroep van FFDW toonde vervolgens veel ruggengraat door het advies van de commissie volledig openbaar te maken. Bovendien nam zij de adviezen integraal over in haar uiteindelijke voorstel aan Gedeputeerde Staten.

4.6 Eindvoorstel

In de uiteindelijke locatiekeuze voor windparken is acceptatie een realistischer eis dan draagvlak. Naarmate er meer windparken bijkomen, en molens groter worden, is het wellicht naïef om te veronderstellen dat omwonenden een plan blijmoedig 'dragen'. In de praktijk zullen veel bewoners er niet bijzonder blij mee zijn, de molens uiteraard liever ergens anders zien, maar wel accepteren dat we nu eenmaal ingrijpende energiekeuzes moeten maken. Langs deze lijn doorredenerend zouden enquêtes onder omwonenden een andere vraagstelling krijgen en komen daar vervolgens statistisch andere resultaten uit. Met andere woorden, de politiek-bestuurlijke eis van maatschappelijk draagvlak voor windmolens kan beter worden ingeruild voor de eis van maatschappelijke acceptatie.

Een ruimtelijke structuurvisie voor windenergie heeft een te beperkte scope en zou een sterke sociaal-maatschappelijke component moeten krijgen.

De klassieke benadering van Rijk en provincies is het maken van een ruimtelijke structuurvisie voor windenergie, waarin RO-kaartbeelden, windsnelheden en hinder centraal staan. Het proces van FFDW laat zien dat die scope te nauw is geworden. In de huidige samenleving spelen sociaal-economische factoren van windparken een even belangrijke rol. Een moderne structuurvisie voor windenergie dient daarom ook te kijken naar financiële participatie van bewoners en sociaal-economische voordelen voor lokale gemeenschappen.

5. Bronnen

Geïnterviewden

Johannes Houtsma	Platform Duurzaam Fryslân
Hans van der Werf	Friese Milieufederatie
Albert Koers	Hou Fryslân Mooi
Anne Jochum de Vries	Adviesbureau Antea/Sport Fryslân
Niels de Bruijn	Provincie Friesland
Arjan Hoks	Provincie Friesland
Thomas Ietswaart	Provincie Friesland

Literatuur

- Fryslân foar de wyn - Plan van Aanpak. FFDW, 2013
- Fryslân foar de wyn - Randvoorwaarden. FFDW, 2013
- Fryslân foar de wyn - Een voorstel door en voor de mienskip. FFDW, 2013
- Fryslân foar de wyn - Format projectvoorstellen. FFDW, 2013
- Windenergie in Fryslân 2014-2020. Eindrapport regiegroep FFDW, 2014
- Projectbeoordelingen. FFDW, 2014
- Maatlat en effectenmatrix. FFDW, 2014
- Draagvlakonderzoek windenergie-initiatieven in Friesland. TNS-NIPO, 2014
- Aanbevelingen Commissie van Advies. FFDW, 2014
- Wind naar ruimte. Ambtelijke Adviesnotitie Provincie Friesland, 2014
- Invulling Friese taakstelling windenergie. Voordracht van GS aan de PS van Friesland, 2014
- Website van de FFDW: www.fryslanfoardewyn.nl

FRYSLÂN FOAR DE WYN

Plan van aanpak

Finale versie, 14 november 2013

Albert Koers, Comité Hou Friesland Mooi
Hans van der Werf, Friese Milieu Federatie
Johannes Houtsma, Platform Duurzaam Friesland

FRYSLÂN FOAR DE WYN

PLAN VAN AANPAK

I. Een andere aanpak

Op basis van afspraken met het Rijk staat Fryslân voor de opgave om van 160 MW aan opgesteld vermogen windenergie door te groeien naar 530,5 MW in 2020. Bij de planontwikkeling om die opgave te realiseren is tot nu toe gekozen voor een aanpak op basis van ruimtelijke ordening: de provincie wijst zoekgebieden aan en de invulling moet van onderop plaatsvinden

Kern van het door het Comité Hou Friesland Mooi (CHFM), de Friese Milieu Federatie (FMF) en het Platform Duurzaam Friesland (PDF) ontwikkelde voorstel is dat er niet gewerkt wordt van gebied naar draagvlak, maar van draagvlak naar gebied. Met andere woorden: dat er eerst gezocht wordt naar projecten en initiatieven die gesteund worden door de bevolking, door natuur- en milieuorganisaties en door ondernemers en dat pas daarna beslist wordt over gebieden en locaties. Waarbij de beslissing over gebieden en locaties en dus over te realiseren projecten uiteraard bij de provincie blijft.

Naast dit Plan van Aanpak hebben CHFM, FMF en PDF overleg gevoerd over de randvoorwaarden waaraan nieuwe projecten moeten voldoen. Het gaat daarbij om een beperkt aantal harde eisen en vaker om wensen en voorkeuren. De bedoeling is dat die randvoorwaarden worden meegenomen in het format waaraan project-voorstellen in dit Plan van Aanpak moeten voldoen.

CHFM, FMF en PDF hopen zeer dat de provincie bereid is om de uitvoering van dit Plan van Aanpak te ondersteunen. Het staat op geen enkele wijze haaks op provinciale bevoegdheden - het is "enkel" een alternatieve weg waarbij provinciale besluitvorming wordt voorbereid door een mienskip van direct betrokken stakeholders.

II. Doel en uitgangspunten

Met dit Plan van Aanpak willen CHFM, FMF en PDF het volgende doel bereiken:

Het ontwikkelen van een breed gedragen voorstel voor locaties van nieuwe windparken in Fryslân op basis van een proces dat zoveel mogelijk uitgaat van, en rekening houdt met de belangen van omwonenden; van natuur, landschap en milieu; en van ondernemers.

Het resultaat is een met grote zorgvuldigheid gemaakte selectie van kansrijke initiatieven en plannen waarvoor draagvlak is in de Friese samenleving en die een kwaliteitsimpuls opleveren vanuit het oogpunt van leefbaarheid, economie, landschap, natuur en duurzaamheid.

Het Plan van Aanpak is gebaseerd op de volgende uitgangspunten:

- Gedeputeerde Staten ondersteunt het proces, de provincie blijft bevoegd gezag voor het aanwijzen van locaties en de provincie is vrij om eigen keuzes te maken.
- In totaal moeten de plannen voor windparken (bestaand en nieuw) in Fryslân leiden tot een opgesteld vermogen van 530,5 MW in 2020.
- Er wordt eerst gewerkt aan draagvlak en het aanwijzen van locaties is volgend. Het kunnen leveren van maatwerk is voorwaarde voor draagvlak.
- Er moet sprake zijn van spreiding en van concentratie. Spreiding wil zeggen dat nieuwe windparken worden verspreid over de windrijke delen van Fryslân. Concentratie houdt in dat nieuwe windturbines in een beperkt aantal clusters worden opgesteld.
- Een landschappelijke kwaliteitsimpuls wordt bereikt door bij nieuwe windparken het saneren van verouderde windturbines in de omgeving verplicht te stellen.

- Participatie in het nieuwe park door dorpscoöperaties, lokale energiecoöperaties, lokale ondernemers en (direct) omwonenden wordt gestimuleerd.
- Bewoners en belanghebbenden die in hun belangen worden geschaad worden daarvoor gecompenseerd. Dit geldt ook voor schade die wordt aangebracht aan natuur en landschap.
- Bewoners en belanghebbenden worden intensief betrokken bij het proces door middel van open en transparante communicatie en door vertegenwoordiging in dit proces.
- Het proces is in de tijd begrensd: het moet gaan om een duidelijke en korte marsroute zodat iedereen op elk moment weet waar hij/zij aan toe is.

III. Een proces in vijf stappen

Het proces om te komen tot het aanwijzen van locaties voor windturbines op basis van bovenstaande uitgangspunten bestaat uit de volgende vijf stappen:

- Stap 0: Start van het proces
- Stap 1: Inventarisatie plannen
- Stap 2: Eerste voorselectie
- Stap 3: Regiobijeenkomsten
- Stap 4: Uitwerking scenario's
- Stap 5: Besluitvorming provincie

Stap 0: Start proces

Gedeputeerde Staten spreekt steun uit voor het hier voorgestelde proces en stelt daarvoor financiële middelen en/of menskracht ter beschikking. CHFM, FMF en PDF richten gezamenlijk een Regiegroep in. Gedeputeerde Staten en de Regiegroep maken afspraken over de wijze en het moment waarop de uitkomsten van het proces ter beschikking worden gesteld aan Gedeputeerde Staten.

Stap 1: Inventarisatie plannen

Er zijn veel initiatieven voor nieuwe windparken en de uitbreiding van bestaande parken. Alle initiatiefnemers krijgen de gelegenheid deel te nemen aan het proces door het indienen van hun plannen bij de Regiegroep. De Regiegroep werkt de wijze van inventarisatie uit en neemt alle plannen in ontvangst.

De Regiegroep ontwikkelt een format waarin de criteria worden opgenomen waaraan de plannen worden getoetst. Het format wordt afgestemd met Gedeputeerde Staten. Het format maakt een onderscheid tussen harde criteria waaraan voldaan moet worden en zachte criteria die een wenselijkheid aangeven.

Stap 2: Eerste voorselectie

De Regiegroep beoordeelt de plannen aan de hand van de criteria van het format. Als de Regiegroep van mening is dat een plan op onderdelen nog onvoldoende informatie bevat, wordt de indiener in de gelegenheid gesteld het format aan te vullen. Daarna plaatst de Regiegroep de binnengekomen plannen die voldoen aan de harde criteria op een a-lijst. Alle overige plannen komen op een b-lijst.

Stap 3: Regiobijeenkomsten

De plannen op de a-lijst worden door de Regiegroep ingedeeld in een aantal regio's. Voor elk van die regio's organiseert de Regiegroep een regiobijeenkomst. In deze bijeenkomsten worden burgers en belangengroepen in de gelegenheid gesteld aan te geven wat ze van de plannen vinden. Daarbij gaat het er niet alleen om te weten of men voor of tegen een plan is, maar ook om te achterhalen onder welke voorwaarden een plan acceptabel zou zijn.

In de regiobijeenkomsten worden in elk geval de plannen van de a-lijst besproken. De Regiegroep kan besluiten ook plannen op de b-lijst aan de orde te stellen.

Met de gemeenten binnen de regio's voert de Regiegroep apart overleg.

Stap 4: Uitwerken scenario's

De Regiegroep stelt een Commissie van Advies samen. De leden van deze commissie zijn deskundig en onafhankelijk. Zij nemen deel op persoonlijke titel. De Commissie zal als geheel gezag moeten uitstralen. De Commissie van Advies heeft als taak om op basis van de ingediende plannen en de uitkomsten van de regiobijeenkomsten drie scenario's voor heel Fryslân op te stellen waarin wordt aangegeven - telkens voor in totaal 530,5 MW opgesteld vermogen - waar nieuwe windparken het beste gerealiseerd kunnen worden.

Bij het opstellen van de scenario's wordt rekening gehouden met het gegeven dat van de vereiste 530,5 MW reeds 18 MW wordt gerealiseerd in het Friese deel van de Noordoostpolder. Er wordt eveneens rekening gehouden met het windpark in het IJsselmeer dat onder de Rijkscoördinatieregeling is gebracht en met mogelijke ruimte voor windturbines op de Afsluitdijk. De verwachting is dat tegen de tijd dat de Commissie van Advies aan de slag gaat er meer duidelijkheid is over deze initiatieven en ontwikkelingen. Op basis daarvan kan er een nadere afweging plaats moeten vinden tussen land en water.

Stap 5: Eindrapport Regiegroep

Zodra er duidelijkheid is over de projecten en locaties die in aanmerking komen voor opname in één of meerdere scenario's kan de Regiegroep Gedeputeerde Staten verzoeken actie te nemen ter voorbereiding van besluitvorming van de provincie. Daarbij wordt met name gedacht aan het doen opstellen van een planMER voor de beoordeling van de scenario's door de provincie.

Op basis van het advies van de Commissie van Advies stelt de Regiegroep een eindrapport op. Daarin kan de Regiegroep een voorkeur uitspreken voor één van de scenario's.

Na ontvangst van het eindrapport van de Regiegroep neemt de provincie een besluit over de aanwijzing van locaties voor nieuwe windparken. Dit kan geschieden in de vorm van een structuurvisie, waarin één van de scenario's is opgenomen, gevolgd door een (provinciaal) inpassingsplan of een bestemmingsplan. Uitgangspunt daarbij is dat de geselecteerde plannen op de geselecteerde locaties uitgevoerd worden.

IV. Inrichting van de organisatie

Deze Regiegroep bestaat uit een vertegenwoordiger van:

- het Comité Hou Fryslân Mooi als representant van de belangen van omwonenden en andere (direct) belanghebbenden.
- de Friese Milieu Federatie als representant van de belangen van natuur en milieu en van milieuorganisaties in Fryslân.
- het Platform Duurzaam Fryslân als representant van de belangen van windondernemers in Fryslân.

Hoewel hiermee de meest essentiële invalshoeken zijn vertegenwoordigd in de Regiegroep, kan de Regiegroep, na overleg met Gedeputeerde Staten, besluiten andere organisaties of personen uit te nodigen toe te treden tot de Regiegroep.

De Regiegroep wordt vanuit de provincie ondersteund met een secretariaat (secretaris, organisatorische ondersteuning en eventueel communicatiemedewerker). De secretaris zorgt voor de afstemming met en binnen de provinciale dienst. Zo nodig wordt extra kennis ingehuurd.

De Regiegroep rapporteert met regelmaat aan Gedeputeerde Staten. De Regiegroep zorgt voor openbare verslagen van de regiobijeenkomsten. De Regiegroep legt de voorstellen van de Commissie van Advies en een verslag van het proces dat daaraan vooraf ging (stappen 1 t/m 4) voor aan de provincie in de vorm van een eindverslag.

V. Planning en tijdslijn

Voor de bovenvermelde vier stappen wordt uitgegaan van de volgende tijdslijn:

- Inventariseren plannen: 2 à 3 maanden.
- Aanvullen plannen: 1 maand.
- Regiobijeenkomsten: 1à 2 maanden.
- Opstellen scenario's: 2 à 3 maanden.
- Opstellen eindrapport: 1 maand.

Aannemende dat de provincie het groene licht geeft in november of december, lijkt de volgende tijdslijn realistisch.

- In januari 2014 nodigt de Regiegroep initiatiefnemers uit om plannen in te dienen.
- In februari en maart 2014 dienen initiatiefnemers hun plannen in bij de Regiegroep.
- Die plannen kunnen (op verzoek van de Regiegroep) worden aangevuld in april 2014.
- Eind april 2014 stelt de Regiegroep de a-lijst en de b-lijst op; zie hiervoor onder stap 2.
- In mei en juni 2014 vinden de regiobijeenkomsten plaats; zie hiervoor onder stap 3.
- In juli, augustus en september 2014 werkt de Commissie van Advies de scenario's uit.
- In oktober 2014 dient de Regiegroep het eindrapport in bij Gedeputeerde Staten.

VI. Communicatie met de omgeving

Voor de uitvoering van dit Plan van Aanpak zal een communicatieplan worden opgesteld. Hierin zal speciale aandacht worden besteed aan het gebruik van informatieoverdracht en interactie via een speciale website en social media. Dit niet alleen om bestuurders, politici, omwonenden, andere belanghebbenden, windondernemers en alle overige belangstellenden te informeren, maar ook om hen gericht te consulteren en om hen gelegenheid te geven voor feedback.

Vanwege de veelheid van doelgroepen en de soms sterke gevoelens bij veel betrokkenen is een goed en effectieve communicatie met de omgeving een essentiële voorwaarde voor succes. Daarop mag niet worden beknipt.

Het informeren en betrekken van de eigen achterban van de leden van de Regiegroep is geen taak van de Regiegroep, maar daarover vindt wel afstemming plaats binnen de Regiegroep.

VII. Financiële aspecten

Het bovenstaande maakt voldoende duidelijk dat het om een complexe operatie gaat, zowel inhoudelijk als politiek en communicatief, en dat die operatie slechts kan slagen als er voldoende menskracht en financiële middelen ter beschikking worden gesteld. Zodra Gedeputeerde Staten hebben ingestemd met het voorgestelde proces, zullen Gedeputeerde Staten en de Regiegroep afspraken maken over menskracht en financiële middelen.

Naast uitgaven voor website, drukwerk en andere materiële en logistieke zaken, bestaan de kosten vooral uit een vergoeding voor de tijd en onkosten van de leden van de Regiegroep. Uitgangspunt daarbij is dat de provincie enkel de tijd en onkosten vergoed die de leden besteden, dan wel maken ten behoeve van werkzaamheden die deel uitmaken van het proces als zojuist omschreven. Overleg met de eigen achterban valt daar buiten en wordt door CHFM, FMF en PDF dus uit eigen middelen gefinancierd.

Wanneer voor het opstellen en uitvoeren van het communicatieplan geen gebruik wordt gemaakt van provinciale medewerkers, zal dit worden uitbesteed.